

עין משפט
גזר מצוה

בזו א מיי פ"ו מהל' מביה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רב סעי' א וסעי' ג:
בזו ב ג מיי שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד וסעי' ה:
זו ד מיי פ"ה מהל' מעשר שני וטעם רבעי הל' י סמג עשין קלו:

רבינו חננאל

גזירה שמה ישנה עליותיו עד שיפרט ונמצא מתעכב מלעלות לרגל אבל בפירות על דיגוני דבוי הכל מחללין. וחד אמר אפי' בפירות על דיגוני נמי מחלוקת והכין סוגיא דשמעתא כהאי לישנא ומשום גזירה דלישנא קמא עלתה בקושיא. וסוגין לכי"ה דהבא טיבעא הוי. והא דאמר רבא האי גזנא סבר דהבא טיבעא הוי עמדה. ודחתם לן הוהב קונה את הכסף דמשמע דהבא פירא הוה אהי לן לאוקומה דלגבי כספא בלחוד הוי פירא אבל לכל מילי בגון מקח וממכר בכלים ובפירות ולענין מתנה טיבעא הוי ואינו נקנה בחליפין וגם אינו נעשה חליפין. ורי שמעון סבר גמי דהבא גבי מקח וממכר טיבעא הוי דתני טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית ולתנתו א' להני כוליהו א' אמר גאון הלכה א' דהבא פירא הוי ומיקני אפילו בחליפין ולא כעי' אגב קרקע אפי' במתנה. איתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין כלומר הנותן דינר זהב לחבירו בתורת חליפין קונה כמה דינ' וכמו. וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין. ואקשי' עליה תנן הוהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין וש"מ מטבע נעשה חליפין ופרקי' לא בדמים כלומר נתחייב בעל הכסף לתת לבעל הוהב דינר זהב. אי הכי אימא רישא דבביתא הוהב קונה את הכסף כיצד מכר דינר של זהב בכי"ה דיגני? דיער זהב נקנה הכסף בכל מקום שהוא אי אמרת בחליפין היינו דקתני נקנה הכסף בין רב למעט אלא אי אמרת בדמים נתחייב גבירא מיבעי ליה למיתנא. ואמר"י הני הוהב מחייב כדאמר"י לעיל ופרק רב אשי לעולם בדמים ומאי נקנה כסף כל מקום שהוא הכי קאמר נתחייב המוכר לתת לקונה מאיזה מקום שהוא המטבע שהתנה לו שאם אמר לו כספים חדשים אין יכול לתת לו ישנים ואע"פ שהישנים טובים הם מן החדשים דיכול למימר ליה לישנן בעינא להו. ואקשי' על רב פפא דאמר מטבע נקנה בחליפין מהא דתנן במעשר שני פ' המוליד פירות וכו' היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה

אשוי לעולם בדמים ומאי בכל מקום שהוא יבבינא לך לא מצאי יהיב ליה מארנקי ישנה אע"ג דעדיפ' מונייהו מ"ט דאמר ליה לישנן קא בעינא להו אמר רב פפא אפילו לב"ד אין מטבע נעשה חליפין מיעבד הוא דלא עביד חליפין אקנויי דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מקנו בחליפין טבעא נמי לא שנא מיתבי^(ד) והיה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה

^[א] אולי צ"ל להני כלל.
^[ב] כיכ הלא"ש בשם המחבר הל'.

מה:

אין מטבע נעשה חליפין. אפילו לרצ ששת דלא צעי כלי פסל הכא מטבע כפרש"י משום דדעתיה אזורתא דעבידא דצטלה וא"ת ולרצ נחמן דאמר לקמן (דף מו.) דכלי דוקא צעי וכי פליג ארצ ולוי וי"ל דמטבע מיקרי שפיר כלי שראוי לשקול צו משקולת ועוד דרראי לתלותו צלואר בתו וצללאו הכי צ"ל דמקרי כלי דאי לא מקרי כלי אס כן אמאי נעשה חליפין הלא אפילו לרצ ששת דלא צעי כלי מ"מ פירא מיהא צעי ומטבע לא מקרי פירי כדאמר בסמוך אפי' למ"ד אין מטבע כו' מידי דהוה אפירא לרצ נחמן ולקמן (דף מו.) נמי אמרינן ולנמי דס"ד מטבע מאי כיצד ה"ק ופירי נמי עצדי חליפין ועוד אמרי' לקמן (דף מו.) צננא למעוטי פירות ביה למעוטי מטבע אלמא לא מקרי פירי ואי גס כלי לא הוי אמאי נעשה חליפין אלא ודאי כלי מקרי וי"א שחשוב כלי לפי שיואל צהולאה וקויןן צו כל דבר ואין נראה דלקמן (דף מו.) משני צפרוטוטוס דליכא עלייהו טבעא וכן מתני' דכל המטלטלין קויןן זה את זה מוקי לקמן (דף מו.): אניקא ואניגרא אלמא אפילו היכא שאין יואליין צהולאה נעשה ונקנה בחליפין:

מאי לאו בחליפין. וא"ת וכי לא ידע סיפא דהכסף אין קונה את הוצב ועוד מאי מיימי' צתר הכי ועוד תניא מי אלימא ממתני' שזאת הפרכה גופה צבר הביא ממתניתין ויש לומר דה"פ מאי לאו אף בחליפין דהוצב קונה את הכסף צכל עיין צין בחליפין צין צדמים והכסף אינו קונה את הוצב צדמים וקתני אינו קונה ולא אינו מחייב משום דתנא רישא הוצב קונה דמייירי גס בחליפין ומשני דאף רישא לא מייירי אלא צדמים ומשני תני מחייב אינו מגיה במתנה אלא קונה פי' מחייב ומיימי' דאינו קונה את הכסף מאי לאו בחליפין וש"מ מטבע נעשה חליפין ופרקי' לא בדמים כלומר נתחייב בעל הכסף לתת לבעל הוהב דינר זהב. אי הכי אימא רישא דבביתא הוהב קונה את הכסף כיצד מכר דינר של זהב בכי"ה דיגני? דיער זהב נקנה הכסף בכל מקום שהוא אי אמרת בחליפין היינו דקתני נקנה הכסף בין רב למעט אלא אי אמרת בדמים נתחייב גבירא מיבעי ליה למיתנא. ואמר"י הני הוהב מחייב כדאמר"י לעיל ופרק רב אשי לעולם בדמים ומאי נקנה כסף כל מקום שהוא הכי קאמר נתחייב המוכר לתת לקונה מאיזה מקום שהוא המטבע שהתנה לו שאם אמר לו כספים חדשים אין יכול לתת לו ישנים ואע"פ שהישנים טובים הם מן החדשים דיכול למימר ליה לישנן בעינא להו. ואקשי' על רב פפא דאמר מטבע נקנה בחליפין מהא דתנן במעשר שני פ' המוליד פירות וכו' היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה

דאינו קונה צדמים:

ונקניניהו

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

שמה ישנה עליוסיו. עד שיספיק להיות לו סלעין מעשר עד שיגיעו לדמי דינר זהב צשנה שניה שימכור מעשרות שנה הבאה:
אסוקי מסיק להו. שאין משאין כצד שמעט הן:
אפי' צפירות על דיגנין מחלוקס. דפירי נמי אחי לשהויי:
היינו דקתני לא יעשה.

שמה ישנה עליותיו דיומגין דלא מלו וזוי בדינרא ולא מסיק ^(א) ובית הלל סברי לא גזרינן שמה ישנה עליותיו דכי לא מלו גמי בדינרא אסוקי מסיק להו אבל בפירות על דיגנין דברי הכל מחללינן דכיון דמרקבי לא משהי להו וחד אמר אפילו בפירות על דיגנין גמי מחלוקת בשלמא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא משרא שרי ורבנן הוא דגזרו ביה היינו דקתני יעשה ולא יעשה אלא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא פליגי ^(ב) מחללינן ולא מחללינן מבעי ליה קשיא איתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין וחד אמר ^(ג) אין מטבע נעשה חליפין אמר רב פפא מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלא תנן ^(ד) הוהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין וש"מ מטבע נעשה חליפין לא בדמים אי הכי הוהב קונה [את] הכסף מחייב מבעי ליה תני הוהב מחייב הכי נמי מסתברא מודקתני סיפא הכסף אינו קונה את הוהב אי אמרת בשלמא בדמים היינו דאמרינן דהבא פירא וכספא טבעא וטבעא פירא לא קני אלא אי אמרת בחליפין תרוייהו לקנו אהדדי ועוד תניא הכסף אינו קונה את הוהב כיצד מכר לו עשרים וחמשה דינר של כסף בדינר של זהב אע"פ שמשך את הכסף לא קנה עד שימשוך את הוהב אי אמרת בשלמא בדמים משום הכי לא קני אלא אי אמרת בחליפין נקני אלא מאי בדמים אי הכי אימא רישא הוהב קונה את הכסף כיצד ימכר לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף כיוון שמשך את הוהב נקנה כסף בכל מקום שהוא אי אמרת בשלמא בחליפין היינו דקתני נקנה כסף בכל מקום שהוא אלא אי אמרת בדמים האי נקנה כסף בכל מקום שהוא נתחייב גבירא מיבעי ליה אמר רבא מוקם שהוא יבמות שהוא כדאמר ליה אי מצי יהיב ליה מארנקי ישנה אע"ג דעדיפ' מונייהו ליה לישנן קא בעינא להו אמר רב פפא אפילו לב"ד אין מטבע נעשה חליפין מיעבד הוא דלא עביד חליפין אקנויי דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מקנו בחליפין טבעא נמי לא שנא מיתבי^(ד) והיה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה וחזור

דתשמע מינה מטבע נעשה חליפין:
וטבעא פירא לא קני. אי משום דמשיכת ממכר מפורשת מן התורה כדלקמן (דף מו.) אי משום דתיקניה רצנן שמה יאמר לו גשרפו חטיף צעלייה:
פרוייהו לקנו. דכיון דמטבע נעשה חליפין מה לי של כסף מה לי של זהב:
ועוד תניא כו'. דשמעינן מינה דלאו בחליפין עסקינן:
אלא אי אמרת. קונה ואינו קונה דקאמר בחליפין קאמר:
ליקני. דהא תנא רישא הוצב קונה את הכסף דאשמועינן צה מטבע נעשה חליפין:
כמוס שפיא. כמו שהתנה עמו:
מארנקי חדשה. של מטבע סלעין חדשים:
לישנן צעינא. צריך אני להניחן זמן מרובה וחדשים נוחים לי שלא ישחירו יותר מדאי:
אפי' למ"ד אין מטבע נעשה חליפין. לקנות את שכנגדו:
אקנויי מיקנו בחליפין. קנין סודר או מטלטלינן שכנגדו קונה אותו בחליפין מכיוון שמשך צעל המטבע החליפין משכנגדו נקנה" המטבע לצעל הסודר:
מידי דהוה אפירות. לרצ נחמן כל דבר שאינו כלי קרוי פירא לגבי חליפין ופליגי רצ ששת ורצ נחמן לקמן (דף מו.) צשמעתין דאמר רצ נחמן נעל דוקא כתיב שיהא כלי ולא שזם דבר שאינו כלי עושה חליפין ומודה הוא שכל דבר שכנגד הכלי נקנה בחליפי הכלי דכתיב (רות ד') לקיים כל דבר. אלמא אע"ג דפירי לא עבדי חליפין לקנות שכנגדו נקנה הוא בחליפין של כלי מכיוון שמשך צעל הפירות את הכלי נקנו פירות לצעל הכלי:
ואין צידו מעוה. ורואה לחלל מעשר שלו ^(א) והערים צפדינו לחלל על ידי מקח וממכר שמוכרו לאיש אחר כדי שלא יתחייב חומס דכתיב (ויקרא כ) אם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף ממעשרו ולא הלוקח מעשר שני של אחרים:
אומר לחציו. שהוא אזהבו ויודע צו שאינו עושה אלא להיפטר מן החומס:
הרי פירות הללו. של מעשר שני:
נתונים לך צמתנה. ומכיוון שקנאן זה צמתנה נעשה הראשון נכרי אללס ויכול לפדותם צלא חומס:

שמה ישנה עליוסיו. עד שיספיק להיות לו סלעין מעשר עד שיגיעו לדמי דינר זהב צשנה שניה שימכור מעשרות שנה הבאה:
אסוקי מסיק להו. שאין משאין כצד שמעט הן:
אפי' צפירות על דיגנין מחלוקס. דפירי נמי אחי לשהויי:
היינו דקתני לא יעשה. ולא קתני לשון חלול דקסצר יש חלול אצל חכמים החמירו עליו:
ואין מחללין מצעי ליה. הכי איצעי ליה למיתני צ"ש אומרים אין סלעים מעשר שני ממחללין על דיגרי זהב אי משום כסף שני אי משום דדהבא מיתפשי צקדושת מעשר:
מטבע נעשה חליפין. הצא להחליף מטבע צדצר אחר שלא צמורת מקח וממכר אלא צמורת קנין כדרך שקויןן צסודר שהקונה נותן סודר למקנה והוא מקנה לו הקרקע או המטלטלין צמשיכה שהוא מושך הסודר דכתיב (רות ד') שלף איש נעלו ונתן לרעהו אף מטבע שאע"פ ששנינו נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור צויס) הני מילי כשנתנו צמורת דמיס כדרך מקח וממכר אצל אס נתן צמורת חליפין כיון שמשך זה את המעות נקנה לו החפץ שלו צכל מקום שהוא:
אין מטבע נעשה חליפין. כדמפרש רצ פפא:
מ"ט דמ"ד כו'. הא ליכא למימר דאית ליה דרצ נחמן דאמר לקמן (דף מו.) אין קויןן אלא צכלי דנעלו כתיב דא"כ אדמפלגי צמטבע ליפלגו צכל דבר שאינו כלי אלא על כרחך ס"ל דכל המטלטלים נעשין חליפין לקנות את שכנגדו וצמטבע לחודיה פליגי:

משום דדעסיס אזורסא. דעתו של מקנה את החפץ וטוטל המטבע צחליפין אינו סומך אלא על הלוזה שצו שאין המטבע חשוצ אלא ע"י לוזה שצו ולורסא עבידא דצטעל צהתנא פוסלה וגזור ללוז לוזה אחרת הלכך הוה ליה דצבר שאינו מסוים ושלס ולקמן (שס) ממעטיס דבר שאינו מסוים מדכתיב נעל:
הוצב דיגרי זהב דהוי ליה מטבע: הוצב קונה. משמע מעכשיו הכסף קניו לו צכל מקום שהוא שס ואין לשון ^(א) הוצב נופל אלא צדצר שהוא צעין והחליף זה צוה ואי צמורת דמיס שמושך הימנו דינר זהב צבי"ה דינר כסף אין כאן כסף קניו אלא המושך הוצב נתחייב לו מעות צמשיכה זו והכי איצעי ליה למיתני הוצב מחייב את הכסף וגורס למושך לחייצו כסף:
הכי נמי מספצבא. דצמורת דמים ולא צמורת חליפין

אזי משום דמשיכת ממכר מפורשת מן התורה כדלקמן (דף מו.) אי משום דתיקניה רצנן שמה יאמר לו גשרפו חטיף צעלייה:
פרוייהו לקנו. דכיון דמטבע נעשה חליפין מה לי של כסף מה לי של זהב:
ועוד תניא כו'. דשמעינן מינה דלאו בחליפין עסקינן:
אלא אי אמרת. קונה ואינו קונה דקאמר בחליפין קאמר:
ליקני. דהא תנא רישא הוצב קונה את הכסף דאשמועינן צה מטבע נעשה חליפין:
כמוס שפיא. כמו שהתנה עמו:
מארנקי חדשה. של מטבע סלעין חדשים:
לישנן צעינא. צריך אני להניחן זמן מרובה וחדשים נוחים לי שלא ישחירו יותר מדאי:
אפי' למ"ד אין מטבע נעשה חליפין. לקנות את שכנגדו:
אקנויי מיקנו בחליפין. קנין סודר או מטלטלינן שכנגדו קונה אותו בחליפין מכיוון שמשך צעל המטבע החליפין משכנגדו נקנה" המטבע לצעל הסודר:
מידי דהוה אפירות. לרצ נחמן כל דבר שאינו כלי קרוי פירא לגבי חליפין ופליגי רצ ששת ורצ נחמן לקמן (דף מו.) צשמעתין דאמר רצ נחמן נעל דוקא כתיב שיהא כלי ולא שזס דבר שאינו כלי עושה חליפין ומודה הוא שכל דבר שכנגד הכלי נקנה בחליפי הכלי דכתיב (רות ד') לקיים כל דבר. אלמא אע"ג דפירי לא עבדי חליפין לקנות שכנגדו נקנה הוא בחליפין של כלי מכיוון שמשך צעל הפירות את הכלי נקנו פירות לצעל הכלי:
ואין צידו מעוה. ורואה לחלל מעשר שלו ^(א) והערים צפדינו לחלל על ידי מקח וממכר שמוכרו לאיש אחר כדי שלא יתחייב חומס דכתיב (ויקרא כ) אם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף ממעשרו ולא הלוקח מעשר שני של אחרים:
אומר לחציו. שהוא אזהבו ויודע צו שאינו עושה אלא להיפטר מן החומס:
הרי פירות הללו. של מעשר שני:
נתונים לך צמתנה. ומכיוון שקנאן זה צמתנה נעשה הראשון נכרי אללס ויכול לפדותם צלא חומס:

וחזור

מסורת הש"ס

א) [מתחללין ולא מתחללין כ"ה גי' חוס' צבוסה מ: ד"ה על חיון], ב) [לקמן מו.], ג) [נעל מד.], ד) מעשר שני פי"ד מ"ה, ט) [נעל מד.], ו) [צ"ל הוזה], ז) צ"א:
שכנגדו מקנה, ח) צ"ל ולהערים,

הגהות הב"ח

א) גבי ולא מסיק להו וצ"ה:

מוסף רש"י

הזהב קונה את הכסף. הלוקח דיגרי זהב טעוים צדיגרי כסף ונתן לודיגרי זהב, משיכת הוצב קונה את הכסף לצעל הוצב ומתחייב לו זה משקיצל דיגרי זהב לתת לו דיגרי הכסף ואינו יכול לחזור צו (לעיר מד.). הכסף אינר קונה את הוהב. שאס נתן לו דיגני הכסף מחילה לא קנה ויכולס שניהס לחזור, דמטבע כסף הוי מעות, משום דחריפי ליתנן צהולאה ודינר זהב אינו אלא כשאר מטלטלין ופירות, ומעות אין קויות עד שימשוך המטלטלין, אצל משיכת המטלטלין קונה ואין אחד מהס יכול לחזור צו (שס).